

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

Néhány szó a Bibliai Olvasókönyv kérdéséhez.

— Feleletül Jausz V. úrnak. —

Tehát megtörtént ügyüknek bejelentett kimé-
let nélkül való nyilvánosságra hozása. A ki-
méletlenség teljes mértékben meg van benne. De
miben áll? Gyanúsításban, vádaskodásban minden
igazság és alap nélkül. A Bibliai Olvasókönyv his-
toricusa, Jausz úr, a történetírásban leginkább
Lapsánszkyhoz hasonlít, ki a pozsonyi törvényszék
elé idézett lelkészéről azt akarta kimutatni, hogy
lázadás és nem vallásuk miatt itélték el őket. A
párhuzam annál találóbb, mert hyperbola sincs
benne. A való dolgok elferdítésében, az egymás-
sal összefüggésben nem levőknek ok és okozati
viszonyba való állításában Jausz úrral csak az
egy Lapsánszky vetekedik. Jausz úr történetében
folyton engem méreget, liöl kicsi vagyok néki,
hol nagy. Mit méreget? Vagyok, a ki vagyok. Sem
oly kicsi, mint a minőnek Önök „elveik“ győze-
lemre juttatása végett feltüntetni akartak, sem oly
nagy, hogy ha annyi malitia volna is bennem,
mint a mennyi az Ön feleletében irántam meg-
nyilatkozik, akkor is az Önök elveiben bármi kis
kárt is tehetnék, ha azok a közszükségnek, köz-
óhajnak megfelelnek. Önök az én hitelem rovására
akarták elveiket és a miben elveik fogva vannak,
Olvasókönyvüket keresztül erőszakolni. Vádasko-
dásai aligha válnak a theológiai tanárnak becsüle-
tére. Miért lobbant Jausz úr oly nagy haragra el-
lenem? Hogy elveit összekötetésbe hoztam Bibliai
Olvasókönyvével? Hisz ezt nem én cselekedtem
meg, hanem maga Jausz úr, a ki elveit Olvasókönyve
apológiája végett írta meg és küldötte meg a
Luther-társaságnak. De ezzel nem érte be. Apo-
logiája elveit nyilvánosságra is hozta. Én a ma-
gam hitele megóvása végett kénytelen voltam rá-

mutatni arra az összefüggésre, mely Jausz úr
elvei és Olvasókönyve között van. Ha Jausz úr
meg volt győződve, hogy igaza van, miért nem
tett előterjesztést „a maga rendes útján“ —
mint utólag írja — a tanügyi bizottságnak, hogy
változtassa meg javaslatát. De Jausz úr nem ezt
cselekedte, hanem ügyét nyilvánosság elé vitte.
Ezért kellett eljárását hangulat csinálásnak nevez-
nem. Ha a véletlen folytán bele nem kerülök az
Önök elvei, könyve és törekvései útjába, úgy hogy
támadásuk éle engemet ért, bizonynyal nem avat-
koztam volna vitájukba.

Legyen meggyőződve, hogy az ilyenmő lát-
ványos erőmutatványokban semmi gyönyörűségem
sincs, de Önök nyilvánosság elé vitték a kérdést,
Önök kezdték a támadást, hisz a két szerkesztő
társnak párhuzamosan, két különböző egyházi lap-
ban közölt támadása olvasható volt, mielőtt az én
első feleletem megjelent volna; Önök támadtak,
én kénytelen voltam védekezni. Szemrehányás en-
gem e vitákért nem érhet.

Jausz úr megemlíti bírálatomat, melyet a
Luther társaság megbízásából Olvasókönyvről ké-
szítettem. Igaz, helytelenítettem, hogy az egyúttal
„Bibliai Történetek“ is akar lenni; Jausz úr ezért
azzal gyanúsít, hogy az én „Bibliai Történetek“
című könyvemet féltettem. Nem úgy áll a dolog.
oknyomozó történész úr! Hisz az Ön könyve az
enyimnek, mely népiskolák számára készült, sem-
mit nem árthat. Helytelenítettem, hogy az Olvasó-
könyv egyúttal „Bibliai Történetek“ is legyen,
mert e két könyv jellege más meg más; az Ol-
vasókönyv szösz szerint, a „Bibliai Történetek“ pedig
átdolgozva foglalja magában a bibliai szöveget.
Bírálatomra nézve értesülhetett szerkesztő társától,
ki olvasta, hogy a miatt a Luther-társaság köny-
vüket bátran kiadhatta volna. Az egyik pontban azt
mondottam: Ha a Luther-társaság nagyobb átala-

kitás nélkül, rövid idő alatt akarja kiadni e könyvet, adja ki mint Iskolai Bibliát, de kívánja meg a szerkesztőktől azt a módosítást, hogy szövegöknek egy harmadát hagyják el, jelezzék a margón a részeket és verseket és ne akarják könyvüket egyszersmind Bibliai Történetek kézi könyvévé is tenni. Azután hozzá tettem: Ha azonban a Luther-társaság igazi Bibliai Olvasókönyvet akar kiadni, akkor adja vissza a munkát a szerkesztőknek azazal a megbizással, hogy a Károli-féle szöveg szem előtt tartásával munkájokat újra dolgozzák át és adják meg minden oldalon a szükséges magyarázatokat. Én ugyanis a bővebb magyarázatokban láttam az Olvasókönyv főjellegét, mely azt az Iskolai Bibliától megkülönbözteti. E bírálat miatt, mivel a sürgősséget úgy is emlegették, a társaság az Ön könyvét kiadhatta volna; hogy miért nem tette, azt a társaságtól kérdezze és ne okozzon engem, hogy miattam veszett kárba olaja és fáradsága.

Jausz úr jónak látta, hogy a vitába tantervkészítő és tankönyvíró munkámat is belevonja. Itt is mindenben vád és gyanúsítás szól belőle. Mi köze e munkásságomnak az Olvasókönyv elveihez? Mit szólna Jausz úr, ha én az Ön egyetéri munkásságát a gyanúsítás és kicsinylés hangján sorba venném? Hogy rosszakaratú vádjaival mennyire nincs igaza, azt ad oculos kimutatom. Igaz, készítettem mind az elemi, mind a középiskolai vallástanításra vonatkozó terveket, de mindig felszólításra és megbizásból. Jausz úr szerint e munkánál az a szempont vezetett, hogy tankeönyveim használhatók legyenek. Remélem, csak azokat a könyveimet gyanúsítják, melyek már a tanterv készítés előtt megvoltak, mert ép annyi középiskolai könyvet irtam és dolgoztam át a tanterv készítés után, mint előtte. Sem a tanterv miatt, sem egyéb okból nekem a vallástanárok értekezlete elleu semmi panaszom nincs és nem is lehet. A mikor első összejövetelünkön középiskolai vallástanítási tervem főbb elveiről felolvasást tartottam, az értekezet több módosítást kívánt, mikor én arra nem vállalkoztam, az értekezet Hetvényi urat bizta meg, hogy javaslatai szerint tervet készítsen. A következő értekezleten azonban Hetvényi úr a vita következtében tervét visszavonta s erre az értekezet főkép Adorján úr javaslata szerint állapította meg a maga tervét, a mely az egyetemes közoktatási bizottság kebeléből kiküldött albizottság Vallásoktatási Tervének függelékében olvasható. Ez a terv kevés eltéréssel

ugyanaz, mint a melyet én javasoltam s mellette könyveimet épúgy lehet használni, mint az általam készített mellett. Már pedig Adorján urat még Jausz úr sem vádolhatja azzal, hogy irántam való rokonszenvből nékem különös szolgálatot akart tenni, sem hogy könyveim iránt valami nagy előszeretettel viseltetnék. De hát ilyen Jausz úrnak a történetirása.

Jausz úrnak sok baja volt a könyveimmel. Elmondhatom róluk: mea culpa, mea maxima culpa! Hát már Jausz úr szemét is sértik a könyveim? Jausz úr szememre veti, hogy először ki nyomatom s csak azután terjesztem be őket a tanügyi bizottsághoz. De hisz ez a rendes útja a dolognak, én nem is mertem volna arra gondolni, hogy kéziratot küldjek be approbálás végett. Hát ebben is érdem van? Ezt az eljárást ha jól tudom, csak az újabb időben hozták szokásba. Hogy könyveim jók-e, nem-e, azt nem én ítélem meg, de a Bibliai Olvasókönyv szerkesztői sem, a kik a kákn is csomót keresnek, hogy munkámat kisebbithessék. S miért foglalkozik Jausz úr könyveimmel? Mert a mikor a tanügyi bizottságnak javaslatot nyújtottam be Iskolai Bibliák szerkesztésére nézve, akkor nem az ő elveit terjesztettem be, hanem a magam lábán jártam és a mit jónak tartottam, azt ajánlottam? Szerkesztő társával együtt sokat emlegetik a felelősséget, hát lássák be, hogy csak a mit jónak látok, azért vállalhatok felelősséget, ha ki is teszem miatta magamat a gyanúsításoknak és alaptalan vádaknak. Tankönyvek ellen panasz mindig volt s mindig lesz; lesz nálunk is, akkor is, ha Jausz úr számos évek tanulmányai alapján írja azokat. Könyveimet semmiféle tantervtől sincs okom féltetni, az egyetemes gyűlés eddig mindig a szabad verseny elvét követte az iskolai könyvekre nézve; nem gondolnám, hogy ez elvtől a jövőben is eltérne.

Jausz úr kifogásolja azt az állításomat, hogy a Rajnai Provincia vallástanárainak 19-ik értekezletén a Brémai Iskolai Bibliát oly könyvnek tüntetették fel, mint a mely minden jogos követelménynek megfelel s más aligha mulhatja felül. Jausz úr erről azt írja, hogy én azt is megemlítem, a mit Evers elhallgatott t. i., hogy az a könyv felülmúlhatatlan s hozzá teszi, hogy „így szokott Bereczky úr történetet írni.“ Nincs mit restelnem történetirásomon, inkább én tehetnék kifogást Jausz úr idézése és czáfolása ellen. Én nem azt irtam, hogy a Brémai könyv felülmúlhatatlan, hanem,

hogy „alig mulhatja más felül,* a mint az Evers jelenlétében a Zeitschrift für den evangelischen Religionsunterricht V. évfolyamának 4 ik füzetében a 298 ik oldalon olvasható „die . . . Bremer Schulbibel, die eigentlich . . . fast alle gerechten Anforderungen erfülle und kaum übertroffen werden könne.“

Meguéztem a Hofman-féle Schulbibel ötödik kiadását, mely 1898-ban Dresdában jelent meg, de az én példányom előszava a 3-dik sorban azt mondja: „A szerkesztőnek semmi oka sem volt, hogy akár a tartalom, akár az alak tekintetében munkáján valamit változtasson.* És a címlapon a többi betűktől megkülönböztetett nagyobb betűkkel áll a Schulbibel név és alatta kisebb betűkkel a mellékcím. Tehát a Jausz úr által említett cím-változtatást én nem látom, pedig aligha tévedek, a mikor azt hiszem, hogy Jausz úr is az ötödik kiadásról szól, mert a számot két helyen is kiírta. A kiadó nyilván kétféle címlapot is készített s mivel Jausz úrról valahogy megsejtette, hogy a Schulbibel szót nem szenvedheti, oly példányt küldött, melynek címlapján a Schulbibel név alatt szégyenkezik, nékem pedig, ki e névnek ellessége nem vagyok, oly példányt juttatott, melyben a Schulbibel név fenn a címlap homlokán büszkélkedik. Ebből pedig az következik, hogy Jausz úrnak nem volt joga, hogy Hofman Schulbibeljét a földnek színéről eltörölje.

Jausz úr történetírását a következő dolog jellemzi. Sikerült neki cikkemben egy sajtóhibát (vagy tollhiba volna?) felfedeznie. Jaj néked szegény sajtóhiba. Hasábokon át folyó értekezésnek lettél okozója és mely súlyos következtetéseket vont le belőled kritikus történetíró. Cikkemben egy helyen ez áll: „Ha látta a jelesebb és leginkább Iskolai Bibliákat . . ., miért nem tanulta meg belőlük, hogy az Ó-szövetség mellől, az Új-szövetségnek nem szabad hiányoznia.* Nyilvánvaló, hogy e mondatban a leginkább szó után ez a szó: használált kimaradt. Jausz úr ugyancsak kihasználja e sajtóhibát, nem kevesebb, mint négyszer hivatkozik rá és idézi macska körmök között. Egyik hivatkozását ekkép kezdi: „Ha ez (t. i. a sajtóhibás hely) azt jelenti, hogy akár a legtöbb, akár a legjelesebb ilyen munkák címe Schulbibel, úgy ignorantia, vakmerőség* stb. Már hogy jelenthetné azt, mikor a leghasználtabb Iskolai Bibliák közt Voelker-Strack (egyszersmindenkorra Voelker) Biblisches Lesebuchját is megemlitem. Miután hibás

volt Jausz úr főtétele, hibásak az ebből vont következtetései is. Az Iskolai Biblia, a Schulbibel szót én is, mint mások, nemcsak oly könyvek megjelölésére használom, melyekre az a cím van nyomtatva, hanem általában a bibliai kivonatok vagy szemelvények közös nevéül. Úgy áll a dolog ezzel is, mint az ünnep szóval. Azért említem e szót például, mert Jausz ur, a mint első cikkének egy zárjelbe foglalt megjegyzéséből kitűnik, ennek fogalmával sincs tisztában. Az ünnep szó szűkebb értelemben az ünnepeket a vasárnapok kivételével jelenti, de tágabb értelemben az ünnep fogalma a vasárnapokra is kiterjed. Avagy a kik Luther Kátéjának 3-ik parancsolatát szószerint ekkép fordítják: Az ünnepet megszenteljed, azok a vasárnapokat kizárnák a megszentelendő napok sorából? Az Iskolai Biblia név tágabb értelemben magába foglalja az összes bibliai szemelvényeket s ekkép a Bibliai Olvasókönyv is iskolai biblia.

Egyszer csak erőt vesz Jausz úron a harag és azt kérdi: igazat mondtam e, mint előadó a külföldi munkákról? Ez már ama bizonyos rabies theologorum. Erre nem is felelek. Az egyetemes tanügyi bizottság ülésin soha jelen nem voltam s így azokon előadóul sem szerepelhettem; írásban beadott javaslatom meg van valahol a hivatalos iratok közt; ha kíváncsi rá, keresse meg. En csak az imént mutattam ki két külföldi munkáról tett állítására, ú. m. Evers jelentésére és Hofman könyvének 5 dik kiadására vonatkozólag, hogy tévedett, tessék ugyan azt tenni az én állításaimra nézve is.

A mi az Iskolai Bibliai különböző neveit illeti, arról már eleget nyilatkoztam. Abból, hogy Voelker a hatóság kívánsága szerint könyve címét megváltoztatta, hogy a brémaiak is a hatóság kívánsága szerint könyvüket kétféle cím alatt terjesztik és hogy, mint most kitűnt, Hofman könyve is két különböző cím alatt van forgalomban, nyilvánvaló, hogy a bibliai szemelvények német szerkesztői a cím-kérdést nem tekintik lényegbe vágónak, nem parodizálják Luthert és nem kiáltják páthosszal minden kis okból: Itt állok, máskép nem tehetek. Az Iskolai Biblia ép oly iskolai könyv, mint a Bibliai Olvasókönyv, egyik sem annyira tankönyv, mint inkább iskolai segédkönyv, mely a teljes Bibliát helyettesíti. Köztük a különbség ma már csak a címben van, a mennyiben ugyanazon elvek alkalmazását találjuk a különböző szerzők szerint külön-

böző permutációkban úgy az Iskolai Bibliákban, mint a Bibliai Olvasókönyvekben.

A szerkesztendő könyv terjedelmére nézve a javaslat a maximumot állapítja meg, tehát Jausz úrnak és mindenkinek, ki e maximumot nagynak tartja, teljesen szabad kezét enged. Én ekkép számítottam: Az ó-szövetségi és új-szövetségi rész körülbelül egyenlő terjedelmű legyen. A petit nyomású teljes Bibliában az Ó-szövetségre 894, az Új-szövetségre 294 oldal esik, ha a szemelvényeket garmond nyomásban adják ki, akkor az új-szövetségi rész, melyből sokat elhagyni nem lehet, megközelíti a 300 oldalt, ugyanannyit véve az Ó-szövetségből megvan a 600 oldal. De ez a maximum és épen nem tekinteném valamely ilyen könyv hátrányának, ha ennél kisebb terjedelmű lenne. Én ó-szövetségi részül, mint fentebbi soraimból kiténik, nemcsak elégnék, de soknak is tartom azt az anyagot, a mit Jausz úr könyve magában foglal, s ha Jausz úr azt 16 ivre a jelzett nyomással le tudja nyomtatni, elismerem, hogy tévedtem számításomban.

Az Ó-szövetségről nem azt állítottam, hogy egyáltalában nem kapható külön, hanem hogy a nagy közönség számára nem terjesztik külön. Az Iskolai Bibliákra vagy Bibliai Szemelvényekre nézve pedig azt állítottam, hogy a jelesebbek és leghasználtabbak mind az Ó-, mind az Új-szövetségre kiterjeszkednek. Hogy vannak külön ó-szövetségi ilyen könyvek is, azt jól tudom, sőt azt is tudom, a mit Jausz úr nem tud, hogy Voelker—Strack könyvének is van már ily külön részlet — kiadása, — azért irtam az ő teljes Olvasókönyvükről, — de ha a világon mindenütt csakis ó-szövetségi szemelvények volnának használatban, nekünk a sajátlagos magyarországi viszonyainkra való tekintetből akkor is azt kellene követelnünk, hogy az ó-szövetségi részletek mellől sohase hiányozzanak az új-szövetségié. Ismeretes, hogy úgy felekezeti, mint állami iskoláinkban az Ó-szövetség népének fiai mily nagy arányban foglalnak helyet. Nehezebben végezzük az evangelizálás munkáját, ha ifjaink kezébe oly könyvet adunk, mely csak az Ó-szövetségre terjed ki, melyből hiányzik az Ó-szövetséget magyarázó új-szövetségi rész, mintha követjük a javaslat utasítását. Pusztán az Ó-szövetségre vonatkozó könyv a mi ifjaink hozzájárulása nélkül is elég kerül az iskolába.

A revideált szövegről azt irtam, hogy ha az oly jó volna, hogy elfogadtatásra számíthatna, én

is annak felvételét ajánlanám. Jausz úr ebből azt következteti, hogy a reviscrok munkáját kicsinylem és rossznak tartom. Távoly legyen. Én a javított fordítás elfogadtatásáról, közhasználatává levéséről szóltam és ebből a szempontból nem helyeselttem, korainak tekintettem, hogy szószerinti szövege valamely Iskolai Bibliába felvétessék. Pukánszky is e szöveget átmenetinek mondotta, átmeneti szöveg pedig szószerinti alkalmazásban egy ily nagyobb műbe nem való. Tegyük fel, hogy Jausz úr könyve, a mint tervezve volt, a múlt évben a revideált szöveggel megjelent volna, ma már e könyv el is avult volna, mert ma már a revideált szöveg túlhaladott álláspontot képvisel, készen lévén annak superrevisiója. E superrevisió létele nem elég bizonyíték Jausz úrnak, hogy a revideált szöveg nem oly jó, hogy elfogadtatásra, közhasználatra számíthatna?

Jausz úr megütközik azon az állításon, hogy a revideált szöveg nem más, mint önkényes változtatások tárháza. Ez argumentum ad hominem. Jausz úrnak a kisebb javításokkal szemben aggodalmi voltak, a revideált szöveg javításait pedig egész terjedelmükben elfogadta. Ha a változtatás csakugyan javítás, akkor a kisebbtől ép oly kevéssé kell félni, mint a nagyobbtól. Hogy természete szerint önkényes az ily változtatás, az azt jelenti, hogy minden javító a maga egyéni tudását, felfogását, meggyőződését viszi bele a fordításba, a mely tudásról, meggyőződésről, azt hiszem, Jausz úr sem állítja, hogy csalatkozhatatlan. Avagy Jausz úr e változtatásokat önkénteleneknek tartja? Akkor honnét vannak ugyanazon eredeti szöveg eltérő értelmezései és fordításai?

Hogy valamely ügyben kire s mire hivatkozam, azt nem kérdelem Jausz úrtól, ki megengedhetőnek tartotta, hogy nyilvános vitájában oly kifejezetten bizalmas levélre hivatkozzék, melyet egy bizottsági ülés meghagyásából intéztem hozzá.

Jausz úr érveket kíván. Pedig nincs cikkének egy valamire való érve sem, melyet ellenérvekkel meg nem cátoztam. Saját példából ki lehet mutatni annak az állításának alaptalanságát, hogy „a bizottsági javaslat oly szerkesztési elveket tartalmaz, melyeknek helytelenségét bebizonyította már a hosszú és kimerítő vita eredménye.” Jausz úr ez állításának épen az ellenkezője felel meg a valóságnak. Jausz úr rosszalja, hogy a Brémai könyvet vettem mintának, jobb szerette volna, ha Bibliai Olvasókönyveket, leginkább a Voelker—

Strack-félét vettem volna például. Csakhogy az eredményen ez semmit nem változtatott volna, mert a tanügyi bizottság javaslatának minden pontjáról ki lehet mutatni, hogy a benne foglalt elv a hosszú viták eredményeképp mai nap használatban levő Bibliai Olvasókönyvekben alkalmazást talált. Lászuk csak röviden. Hogy a szemelvényeket az iskola minden fokozatán használják, azt Jausz úr is megengedhetőnek tartja. Hogy e könyv mind az Ó-, mind az Új-szövetségre kiterjeszkedjék, erre nézve példa Voelker—Strack teljes Olvasókönyve. Hogy terjedelme ne legyen nagyobb 600 garmond nyomású oldalnál, erre is példa Voelker—Strack teljes Olvasókönyve, mely 614 oldalra terjed. Az apokrifus könyvekről szóló pontra példa ugyanez a könyv. A néme Bibliai Olvasókönyvek a közkezen forgó revideált szöveget használják fel, nihelyt lesz nekünk ily szövegünk, mi is alkalmazzuk azt. A szöveg két hasábos nyomására példa a Schäfer—Krebs-féle Bibliai Olvasókönyv, az 5-ös számozásra a Voelker—Strack-féle, a teljes számozásra a Württembergi és Schäfer—Krebs féle Bibliai Olvasókönyv. Szólnunk kell még a jegyzetekről és magyarázatokról, ezek a Voelker—Strack-féle könyvben részint az egyes oldalak alján, részint a könyv végén láthatók, de ha a jegyzetek csak az oldalak alján állnak, az által a szemelvények iskolai könyve jellege még inkább kitűnik. Látjuk ebből, mily alaptalan volt Jausz úr fent idézett állítása. Hol van az megírva, hogy ez elvek elvonásához öt esztendei tanulmány szükséges? Vagy a Bibliai Olvasókönyvekben alkalmazott elvek csak akkor felelnek meg a Bibliai Olvasókönyv eszméjének, ha Jausz úr vonja el azokat? Marad vitatárgyul az egy cím. Én ebben a kérdésben a béke kedvéért szívesen engedek. Ezt azonban Jausz úr a bizottsággal intézte el, miután a bizottság javaslatában említett címet nem én javasoltam. Sokat azonban a kérdésnek kedve szerint való elintézése sem változtat a dolgon, mert az iskolai biblia általános értelmében a bibliai olvasókönyv akkor is csak iskolai bibliai marad.

BEREZKY SÁNDOR.

A prot. vallásos öntudat fejlesztése.

Általános a panasz napjainkban, hogy társadalmunk szelleme megromlott. Eme romlottságot

bizonyítja a naponként előforduló sok sikkasztás, csalás, öngyilkosság, míg az egyéni megbízhatóság, a kötelesség hű teljesítése s az erkölcsösség különös érdem számba megy.

Korunkat az erkölcsök meglazulása, a felületesség, a haszonlesés, „a cél szentesíti az eszköket” elv uralja. S míg a léhűtő felületesség büszkén és fennhéjázva hordja fejét és sokszor feltűnő sikerhez jut, addig a romlatlan szívű, jóra és nemesre törekvő ember háttérbe szorul és vajmi ritkán ér el sikert.

De nem csak társadalmunkat jellemzi e beteges állapot, hanem családi életünket is. Családi szentélyünkbe is befurakodott már korunknak önző, kufár szelleme s a régi tiszta, nemes és egyszerű erkölcsök helyébe az érdek lépett. Látjuk ezt különösen a házasság kötéseknél. Sok férfi ma csak a vagyont, a leány az állást nézi s mindketten az anyagiakat. Az ideális, a szívnek legszentebb érzelmein alapuló szerelem helyébe az önző elv lépett, hogy minél kényelmesebben, vigabban — hogy ne mondjam — ragyogva megludjanak élni a készből. S mert szerezni, takarékoskodni nem tudnak, mert nem tanultak, s mert a világ ezernyi folyton növekedő igényeit másként kielégíteni nem képesek, vagy az elődök tisztességgel, szorgalommal és becsületességgel gyűjtögetett vagyonát tékozzolják el, vagy pedig — a mi még szomorúbb — idegenhez nyúlnak. Pedig a mi legsajátságosabb, sőt talán eddigi állításaimnak ellentmondás-ként is látszik, az a tény, hogy az emberek sohasem iparkodtak nagyobb mohósággal újabb és újabb ismeretekre szert tenni, mint épen napjainkban.

Ha csupán az ipari ügyességek nagy sikereit szemléljük is, bámulunk az emberi szellem óriási vívmányain, annyira, hogy talán nem is csodálhatjuk, ha ezek mellett az emberiség más, magasabb és nemesebb érdekei háttérbe szorulnak.

Eszembe jut itt az óskori görögök hitregéje a gigászokról, a kik hegyeket hegyekre halmozva, megostromolták az egek Urának királyi székét, hogy trónjáról letaszítsák; ha e regét korunk viszonyaira alkalmazom, nem üres játékát látom benne a képzeletnek, hanem ez is azt a gondolatot fejezi ki, hogy a gyarló ember mennyire igyekszik lerázni magáról ama felsőbb hatalmat, mely vágyaiban korlátozza s nem engedi élni akként, a mint azt érzékei óhajtanák.

Az ismereteknek túlságos hajhászása elbizakodottá tette korunkat is s az eszményiekért — az örök kincsekért — való küzdelem helyébe, az anyagiak túlbecsülése és önző szeretete lépett s ennek eredménye ismét a világi dolgok szeretete s az élvezeteknek kiaknázása.

Ennek az irányelvnek követése teszi igazzá ama fentebbi állításomat, hogy társadalmunk szel-

leme megromlott. S igazat kell találni egy ismert írónk anti mondásának: „beteg a mai kor hite, reménye, szeretete.“

Mert míg minden vonalon az emberi tudás rohamos fejlődését látjuk, addig a vallásos élet terén nagy visszaesést tapasztalunk. S ennek oka ismét abban rejlik, hogy korunkban igen sok ember, bár viseli a keresztyén ember nevet, de sem szívében, sem cselekedetében nem követője Krisztusnak. Sok oly keresztyén van ma, a ki viseli a krisztusi nevezetet, miként viselni szokták nagy nevű elődök elkorcsosult utódai elődeiknek nemesi címerét, sokszor azok szeplőtelen nevének meggyalázására; sokaknak ma a keresztyénség csak külső máz, de sem hitük, sem életük nem krisztusi. Az ilyen — csak a keresztség által lett — keresztyén, rideg közönnyel viseltetik egyháza iránt, anyagi érdekekért könnyen feláldozza azt; hitéből kitér; minden lelkiismereti furdalás nélkül igéri el gyermekeit; s nem törődve egyháza felvirágzásával, kitér az egyházi terhek viselésétől vagy éppen megtagadja azt.

Mindennek oka pedig abban rejlik, hogy vallásos ismereteink hiányosak, hogy nem fordítunk manapság elég gondot a szív érzelmeinek kifejlesztésére. Mert a vallásnak is van szüksége ismeretekre és az ember műveltségével, tudásával párhuzamosan kell fejlődni a vallásos ismereteknek is. A mai kor vallási közönye annak tudható be, hogy sokan nem ismerik azokat a küzdelmeket, melyeken egyházunk átment; szóval: nem tudják megbecsülni azt a lelki kincset, melyet evang. vallásunk az ő követőinek nyújt.

Miben keressük tehát bajaink orvoslását? Nem másban, mint hogy visszatérjünk az igazi tiszta evang. hithez, a jézusi erkölcsiség tisztaságához a köz- és magánéletben.

De kezdjük meg magunkon a jó munkát, hogy a vallásos érzés mélyebb barázdákat szántson szívünkben s majd e mély barázdákba elvetett jó magvak teremnek nemes gyümölcsöket. S hogy ezt elérhessük, érezzük a vallásnak áldó hatását életünk minden viszonyai között. Midőn Üdvözítőnk azt mondja: „A szegényeknek hirdettetik az evangélium“ ezzel korántsem mondta azt, hogy a jólét párnáin kényelmesen élők nem szorulnának a vallás vigasztalására. Mert bár az is igaz, hogy:

„A szegénynek drága kincs a hit,
Tűrni és remélni megtanít
S néki, míg a sir rá nem lehel,
Mindig tűrni és remélni kell.“

De hát vajjon az anyagiakkal dúsabban megáldottak nem jöhetnek-e olyan körülmények közé, hogy Istennek áldó vagy sújtó kezét ne érezzék?

Abban a bölcsőben ringó kisdédben, a kinek szemében ott ragyog még az elveszett éden, a kinek édes tekintetében, szelid mosolyában a jövőnek öröme, reménye, büszkesége veti előre sugárait; avagy midőn a testben és lélekben növekvő

ifjú vagy leány ott áll az Úrnak oltára előtt, hogy az Úr szolgálja által hitében megerősítve esküvel fogadja, hogy hű marad egyházához, vallásához mindhalálig; avagy az élet viruló tavaszán a szerelem varázshatalma alatt, midőn két egymást szerető szív egy egész élet boldogítására rebegi el hűség esküjét; vajjon az életnek eme verőfényes napjai csak a szegények számára ragyognak-e? s nem juttat-e eme verőfényes örömből a gazdagoknak is az isteni gondviselés? Vagy ha beborul a verőfényes ég s a csapások és szenvedések zivatarai dülje fel boldogságunkat; midőn a sir zárja magába a hűt apolt és féltve szeretett gyermeket, a gondosan szerető apát, anyát; ha meg kell élnünk reményeinknek, törekvéseinknek porba hullását; ha viselnünk kell a keresztet, melyet az élet rak vállainkra: vajjon nincs-e szüksége mindannyiunknak, szegénynek úgy, mint gazdagnak keresni azt, a kinek kezébe van letéve a mi boldogságunk, örömünk, vigaszunk?

Ily vallásos érzéstől áthatva reformáljuk át családi életünket is; varázsoljuk vissza családi körünkbe ama boldog időt, midőn templommá lett a szoba, oltárrá a családi asztal s a szoba néma csendjében felhangzott a család ajkán az Isten dicsőítő szolozsma. Nem volt ott pap, a ki a Szentírást magyarázta volna, de pappá lett a családapa, s felhangzott ajkán az örök élet ígéje; nem volt ott lelkész, a ki áldást osztott volna, de ott volt a főpap Jézus Krisztus láthatatlanul s megáldotta az ő kicsiny nyáját.

Oltogassuk be gyermekeink szívébe a „mindent eltűrő, elfeledő és megbocsátó szeretetet“, hogy sohasem keressék azt, a mi elválaszt, hanem a mi összeköt egymással. Értessük meg velők, hogy „földi ember kevéssel beéri, vágyait ha kevesebbire méri,“ hogy sohasem feledjék a költő ama szavát:

Mi az, mi embert boldoggá tehetne?
Kincs? Hir? Gyönyör? Legyen bár mint özőn,
A telhetetlen elmerülhet benne
S nem fogja tudni, hogy van szív öröm.

Ki szívben jó, lélekben nemes volt,
Ki élet szomját el nem égeté,
Kit góg, mohó vágy, fény el nem varázsolt,
Honát a földön csak ilyen leheté.“

Neveljük őket tudományban, de mindenek felett „az Úr beszédének intésiben,“ szóval hassunk oda, hogy mély vallásos érzéstől áthatott hitbuzgó és jellemzilárd egyének, apostoli lelkületű, áldozatkész kegyes nők és anyák, Istent, szülőt, hazát szerető, eszményiekért lelkedezni tudó, a becsület örök törvényétől soha el nem tántorodó, tiszta életű ifjak támadjanak egyházunk számára

„De örököljük egyházunk minden joga és érdeke felett. Vegyünk igénybe minden jogot a mi minket megillet, de viszont teljesítsünk minden kötelességet is, a mi minket megillet; foglaljunk el minden helyet a társadalomban, a hol egyhá-

zunknak használhatunk. Tegyük lehetővé ügybuzgóságunk és áldozatkészségünk által egyházunk minden intézményének felvirágzását.

Térjünk vissza hitükért annyit üldözött őseink nyon.dokaiba, a kik, — miként súlya alatt nő a pálma — úgy ők is, mikor nem volt bőség, vagyon, gazdagság, a kik csak lepva és tújdokolva imádhatták Isterüket, mégis mély vallásossággal tördököltek s ennek nyomán templomok és iskolák emelkedtek. Szomorú de igaz, hogy az ősök egyszerű öltönye alatt szent buzgóság tüze lobogott a szivekben, míg a mai kor gyermekei sokszor túl finom ruhája alatt üres szív dobog s semmi magasztosat előteremteni nem képes.

Hogy mi a jelenben gazdagabbak vagyunk, még mostani szűk viszonyaink között is, mint őseink voltak, ez ép oly igaz, mint az, hogy egyházunk sohasem volt szegényebb, mint napjainkban. Nem is az a baj, hogy nincs, mert van; csak az egyházra nincs; őseinknek pedig, ha másra nem is tellett, de az egyházra mindig volt.

Egy, máskülönben buzgó hívőnkől hallottam egyszer ezt a sarkasztikus megjegyzést: „de drága is ez a mi egyházunk, hogy annyi áldozatot kell érte hozni“ Megengedem, hogy olykor nagyobb áldozat árán kell megváltanunk buzgóságunkat, de hát ne feledjük, hogy minél nagyobb árt kell valamiért adnunk, annál nagyobb a becse és értéke is annak. Azokat a nagy lelki kincseket pedig, melyeket egyházunk hiveinek nyújt, még nagy pénzen sem vásároltuk meg drágán. Egyébként a vallásos buzgóság sokra képes, ezt kell nekünk is ébreszteni, fejleszteni.

Gyámolítsuk azért egyházunk minden intézményét, mint őrtüzeit az evang. világosságának, a szabadság lángjának s krisztusi igaz szeretetnek.

Karoljuk fel igaz szeretettel a „Luther-társaság“ szent ügyét, mely a prot. evang. öntudat fejlesztését írta zászlajára, vallás-erkölcsi és más tudományos művek terjesztése által. Magasztos a cél, melyet maga elé tűzött. Történelmi népszerű irataival vissza vezet egyházunknak dicsőségben úgy, mint küzdelemben gazdag multjába Felgyújtja a kegyelet és emlékezés fáklyáját: fényénél betekintheünk a mult idők eseményeibe, mint küzdöttek nemes elődeink véres, sokszor halál-tusát az ev. hit és igazság fennmaradásáért, mint áldoztak vagyont, hitvest, gyermekeket, hazát vallásukért. Másnemű irataival, az igaz krisztusi tudományt a tökéletesedés útjának keresését munkálja Csatlakozzunk tagjai sorába mindannyian, hogy egyházunkra ezve áldásdús munkáját mind szélesebb körben terjeszthesse.

Gyámolítsuk „Tabitha jótékony nőegyesületünket,“ melyben ev. hölgyeink legjobbjai áldásdúsán működnek az inség és nyomor enyhítésén, a balsors okozta senek gyógyításán. Ne feledjük, hogy minden egyes köny, mely a felsegéltek sze-

méből fakad, áldásként hull a szeretet nemes munkáira s azma nemes szivekre, a kik juttattak aból, a mit Isten adott. Teremtük meg az új, prot. ev. hitéletet Tegyen bizonyosságot vallásos érzületünkről minden gondolatunk, beszédünk, cselekedetünk. Csatlakozzék hozzánk mindenki, a kinek keblében az ősektől örökölt szent buzgóságnak szikrája még ki nem aludt, mert olyan időket élünk, midőn a tömörülésre, a vállvetett erőre egyházunknak nagy szüksége van. Midőn egyrészlől a vallástalanság, a minden szentet becsmérő hitelenség erős kezekkel rázzák az egyház, a vallás s az erkölcs szent oszlopaít: másrészlől a sötétség birodalma: régi ellenünk, tör ismét ellenünk, erővel, csellel: minden nemesen érző és gondolkodó ev. keresztyén támogatására van szükségünk, hogy őseinknek drága örökségét — vallásunkat elleneink ellen megvédelmezzük.

Sietessük az új hitélet megvalósulását. Vigyük be az ev. vallásos eszméket a család körébe, a társadalomba s küzdjünk mellette lelkes kitartással, céltudatosan, ernyedetlenül. Legyen ev. öntudatunk erős, rendíthetetlen s hitünk nyomán majd új, szebb, boldogabb és egészségesebb élet fakad.

KACZIÁN JÁNOS.

BELFÖLD.

Új evangélikus templom és gimnázium a fővárosban. A pesti (deáktéri) evangélikus egyházközség közös presbyteriuma az illetékes forumok jóváhagyásának fenntartásával a Városligeti fasorban közel 2000 négyszögölnyi telket vásárolt és zártkörű pályázat útján templom s gimnázium tervvázlatát készíteti el. Eredetileg csak gimnáziumi épületről volt szó. A régi gimnázium kis telkének és szűk épületének keretében ugyanis nem lehetett megvalósítani azokat a kibővítéseket, melyekre az állandó évi államsegély ügyében való szerződés folytán az egyház kötelezve van és a melyeket a tanítás s nevelés érdekében elodázni nem lehetett. A város belsejében kellő nagyságú telek megszerzése lehetetlen volt, így az egyházközség presbyteriuma inkább hajlandó volt a külvárosba vinni iskoláját, csak hogy a modern paedagogia kívánalmainak megfelelő telket kaphasson, melyen a kellő játszó és tornázó udvar is rendelkezésre álljon.

A gimnázium építési programjának megbeszélése alkalmával vetette fel dr. Bókay Árpád presbyter azt az életrevaló eszmét, hogy a gimnázium mellé kisebb méretű templomot is építsenek, mely a gimnázium egyházi és vallási jellegét kidomborítsa s a Városliget tájékának 4—5000 evangélikusa számára egyházi középpont legyen.

Igy bővült ki a program. A templomot 800

hallgató részére tervezik. Építés költségét telekkel s berendezéssel együti mintegy 250.000 koronára irányozzák elő. A gimnázium körülbelül $\frac{3}{4}$ millió koronába fog kerülni telekkel és berendezéssel együtt.

A gimnázium építéséhez az állam 300.000 koronányi segélyvel járul, a többit eme célra rendelkezésre álló alapokból fedezik. De mintegy 200.000 koronát gyűjtés útján akarnak beszerezni. A gyűjtés most folyik s az eddigi eredmény után a legjobb reményekre jogosít. A templom építésére a presbyterium indítványának elfogadása esetében a templomalap egy részét fogják fordítani.

Fővárosunk egyházi életében nagy jelentőségű intézmények haladnak ez által a megvalósulás felé. Első lépésnek tekinthetjük ezt abban az irányban, hogy az óriási területen szétszórott 30.000 pesti evangélikusság külön-külön parochiákban szervezkedve az eddigieknél intenzivebb egyházi életet élhessen s nagyobb sikerrel védekezhessék az óriási idegen tömegbe való beolvadás ellen.

Isten áldása legyen a nemes célú vállalkozáson. Örömmel üdvözljük a budapesti egyházat ezen törekvésében: így foglalja el azt a helyet, a mely őt megilleti, számánál, helyzeténél, hűvei társadalmi állásánál fogva!

A budapesti új főgimnázium építésére megindított gyűjtés eddig ismeretes eredménye:

Báró Kochmeister Frigyes	—	—	—	5000	K.
Stephani Lajos	—	—	—	5000	"
Kéler Napoleon	—	—	—	5000	"
Dr. Králik Lajos	—	—	—	2000	"
Loisch Ede	—	—	—	2000	"
Rátz László	—	—	—	2000	"
Basch Gyula	—	—	—	2000	"
Édeskuthy Jenő	—	—	—	2000	"
Főgimnáziumi tanári kar	—	—	—	1500	"
Dr. Borbély József	—	—	—	1000	"
Dr. Schulek Vilmos	—	—	—	1000	"
Beliczay Béla	—	—	—	1000	"
Dr. Zsigmondy Jenő	—	—	—	1000	"
B. Prónay Dezső	—	—	—	1000	"
B. Harkányi János	—	—	—	600	"
Tolnay Lajos	—	—	—	500	"
Scholz Róbert	—	—	—	500	"
Dr. Bókay János	—	—	—	400	"
Dr. Vámosy Károly	—	—	—	300	"
Dr. Polner Aladár	—	—	—	200	"
Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár	—	—	—	200	"
Koób Géza	—	—	—	100	"
Dr. Bókay Árpád	—	—	—	100	"
Fabiny Gyula, közfelügyelő.	—	—	—	—	—
Dr. Zsigmondy Jenő, syndicus.	—	—	—	—	—

A sárszentlőrinci ev. gyülekezetben a múlt év utóján megalakult az „Ifjúsági Egylet“ a dal-körrel egyesülve. A télen az iskola teremben felolvasó estélyek tartottak, melyeket a felnőttek is,

férfiak és nők nagy számmal látogattak. A dal-kört Mendöl Ede tanító úr vezeti nagy szakavatottsággal.

Pánszláv-igatás vétsége miatt a minap elítélte a törvényszék Csulik Lajos ó-turai ev. lelkészt.

Papválasztás. A z.-csanárosi egyházközség rendes lelkészeül választotta Fischl Tóbiás — eddigi varsádi segédlelkészt.

A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum internátusi hölgybizottsága és a lyceum tanári kara 1903 évi március hó 5 én a lyceumi internátusi ifjúság felszerelési alapja javára hangversenyt rendez.

Mindenki tudja, hogy a Mauthner-fele impregnált takarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöldség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. — Szóval a Mauthner-fele magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és árai igen olcsók.

KÜLFÖLD

Németország tudományegyetemein a f. téli félévben a prot. teológusok száma a következő: Halléban 352, Berlinben 274. Tübingában 271, Lipcsében 247, Erlangenben 175, Marburgban 148, Geifswaldban 133, Göttingában 100, Bernben és Königsbergben 88. Strassburgban 77, Giessenben 67, Borszlóban 65, Heidelbergben 57, Kielben 50, Jénában 45 s Rostockban 36 a hallgatók száma. Kath. teológus van Münsterben 332, Borszlóban 327, Bonnban 291, Freigburgban 235, Tübingában 182. Münchenben 171 s Würzburgban 107. Érdekes és tanulságos itt megemlíteni, hogy az 1900 évben eszközölt népszámlálás adatai szerint a német birodalomnak van 30 millió evang., 20 millió kath., 204.000 más keresztyén, 586.948 izraelita, 995 egyéb nem keresztyén, 10.000 más hitvallású és 6000 be nem vallott vallású lakosa. Az 1890-iki év statisztikai adataival szemben az evangélikusok 4 millió, a katolikusok 2 millió s az izraeliták 19.000 lélekkel szaporodtak. A katolicizmus számbeli hódításáról tehát Németországban is alig lehet szó. Más azonban a katolicizmus politikai befolyása, mely tudvalevőleg ott a legnagyobb politikai párttal, a centrummal dicsekedhetik. E tekintetben a kultúrharcnak télszégei maig is érezhetők s nagyon ártottak a paritás elve helyes gyakorlati megvalósulásának.

Németország 21 tudományegyetemén a f. téli félévben 36.795 hallgató van beírva, az előző nyári félévben volt 36.890. Ebből a kath. theol. fakultásra esik 1509 (a nyári félévben volt 1645),

az ev. theol. fakultásra esik 2281). A rendes hallgatók mellett még 8050 hallgatásra jogosult egyén található s ezek között is 1180 a női hallgató. Magán a berlini tudományegyetemen 6309 az ily hallgatók száma. A kath. theológiát tanulók közül még 60 hallgató van a bransbergi lyceumon, ezenfelül 7 bajor lyceumon és 17 püspöki szemináriumon is vannak kath. theol. hallgatók. Ezeket van 1876 hallgató. 64 német kath. theológus tanul Innsbruckban. Az összes kath. theológusok száma 3500. 5 lyceumon a hallgatók száma nincs kitéve. A protestáns theológusok száma a következő statisztikai táblázatból vehető ki:

	1890	1893	1899	1900	1901	1902
	nyári félévben					
Berlinben	686	315	324	282	287	274
Bonnban	134	76	101	86	90	88
Boroszlóban	184	72	86	77	76	65
Erlangenben	290	235	200	178	175	175
Giessenben	106	59	67	68	60	67
Göttingában	245	143	143	136	120	108
Greifswaldban	274	249	215	183	153	133
Heidelbergben	91	58	50	52	48	57
Halléban	730	433	365	349	371	352
Jénában	113	47	39	44	40	45
Kielben	106	60	45	63	53	50
Königsbergben	186	69	76	93	100	88
Lipcésében	577	319	301	296	263	247
Marburgban	202	130	124	113	119	148
Rostockban	54	27	39	41	32	36
Strassburgban	127	71	66	84	74	77
Tübingában	432	309	343	329	320	271

Osszesen: 4536 2672 2594 2472 2380 2281 hallgató a jelzett évek nyári felében. Érdekes a hallgatók számának e hullámválása az egyes tudományegyetemek prot. theol. fakultásain.

Stuttgartban az Evang. társulat ez évben is új bibliai tanfolyamot nyitott és téli felolvasásokat tart a bibliai ismeretek tárgyában. A felolvasásokat Kopp dékán nyitotta meg. Majd Kalb lelkész az egyházakról, községekről és sektákról tartott előadást. Braun városi dékán a metódizmust ismertette. A további felolvasó estélyeken Wurm lelkész az adventistákról és irvingiánusokról, Kalb lelkész a baptismusról és darhysmusról s más alkalommal a mormonokról, és Jehle városi lelkész a spiritismusról értekezett közvetlenül szerzett tapasztalatok alapján. Mindezeknél az előadásoknál a biblia szolgált kalauzál és zsinórmértékül. A szabad előadásokhoz vitatkozások is fűződtek a belmisszió tapasztalatok köréből. A stuttgarti belmisszió terén szóval és írásban eddig elé leg többet tett Wurster heilbronni lelkész, a kinek missziói tevékenysége az irodalom s a gyakorlat terén messze földön ismeretes. Legújabbban a stuttgarti ev. társulat s a belmisszió között igen szerves a kapcsolat.

A theológia egyháziasságáról vagy

egyháziatlanságáról igen sűrűn folynak a tárgyalások a német prot. szakirodalomban s az időszakai sajtóban. Így a minap is beható tanulmányt írt róla Traub és Gottschick tanár a „Zeitschrift für Theologie und Kirche“ legújabb füzetében. Annyi bizonyos, hogy a theológia az egyházat szolgálja, a mi azonban még nem annak egyházfelekezeti megköötöttségével azonos. Egy Pfleiderert Berlinben, Holtzmann Strassburgban és Ritschl Bonnban még sem fogjuk egyháziatlan theológusnak tarthatni. Maga a theológia is az egyháznak egyik életvilvánulása, annak egyik funkciója az ev. prot. egyház szolgálatában a mint hogy a theológia is az egyház szellemi életének szülöttje. Mint ker. vallástudománynak tárgya a történeti keresztyénség a maga eredetében, egyházi kifejlődésében és jelenkori állapotában. A theológia egyházas jellegének érzete és tudata áthatja a liberális irány híveit is. Más elbírálás alá esnek azok a theológusok, a kik a theológiát egyszerű vallástudománynak deklarálják s az apostoli kor szak keresztyénségétől megtagadják a jelenkorra vonatkozó „autoritativ és normativ“ jellegét. Ilyen theológia a bölcseleti fakultás történeti vagy nyelvtudományi segédtudományánál egyébként nem volna vehető. A theológia egyházi és tudományos feladatainak helyes összeegyeztetésében van az igazság most és mindenkoron.

A „Gerarchia Cattolica“ legújabb kiadásának adatai szerint a biborosok kollégiuma jelenleg 59 tagból áll. 11 biboroskalap viselőjére vár. A IX. Pius pápa által kinevezett biborosokból már csak 2 él, ú. m. Oreglia és Parochi. A XIII. Leó pápa által kreált biborosok közül a legrégebb Netto biboros, a lissaboni patriarcha, ki 1884-ben lett biborossá. A legfiatalabbak a két év óta a kollégiumhoz tartozó Sauniatelli, Geunari, Boschi, Bacilieri, Martinelli, Dela Volpe, Tripepi, Cavagnis, Skrbensky és Puzy. Eletkorára nézve legidősebb Celesia biboros, ki 1814-ben született, s a legfiatalabb Skrbensky prágai hercegérsek, ki még nem is 40 éves. Az első suburbicár püspök jelenleg Oreglia biboros, mint a kollégium dékánja, míg az aldékán a 70 éves Parochi biboros. Nemzetiségüket tekintve a legtöbb biboros (36) olasz, 23 külföldi. 28 biboros, köztük 3 külföldi Rómában lakik. A jelenlegi pápa egyházfőnöksége alatt 144 biboros hűnyt el. A múlt évben meghalt 7, névszerint Del'Ogliv, Ciașca, Riboldi, Masella, Misia, a magyar Schlauch s az ismert nevű lengyel Ledochowski. A biboros kalapért tudvalevőleg szeretnek versengeni a mi egyháznagyjaink is. Ez teszi épen a katholicizmus rokonságát a militarizmussal.

Rómában a ritusok kongregációjánál egy történet — liturgiai bizottság alakult. Egy liturgiai bizottság már régebben letezett, mely Baravelli barnabita páter elnöklete alatt 6 konsul-

torból állott. A liturgiai kérdések tisztázása képezte annak feladatát s e bizottságon hajótörést szenvedett a hazai görög katolikusok magyar liturgiája is. Napjainkban a pápa Ferrata biboros kezdeményezésére tágitotta e bizottság hatáskörét és azt a történeti kérdésekre is kiterjesztette. Egyik főfeladata a történelmi részletek tanulmányozása a hagiographia és a liturgia terén, különösen pedig behatódiban tanulmányozza a martyrológiákra és breviáriumokra vonatkozó reformokat. Mint látjuk, bizonyos egyházi szertartási és istentiszteleti reformoktól a pápa sem idegenkedik. A pápa e reformtörvényeire egy Schell és Ehrhard is hivatkozott a maga reform-katholicismusában.

„G l a u b e n u n d W i s s e n“ c. alatt az újévvel egy igen érdekes irodalmi füzetes vállalat indult meg Stuttgartban K i e l m a n n könyvkiadó vállalatában. A havonként megjelenő füzeteket D e n n e r t godesbergi tanár szerkeszti. Egy évfolyam ára csak 5 márka. Az eddig megjelent 2 füzetben következő tanulságos apologetikai fejtegetésekkel találkozunk: „A tudás és a hit hatalma“ Dennertől, „A modern szellemi élet“ Pfennigsdorftól, „A pogány jövendölések a Messiásra“ Hommeltől, „Az Ósker. művészet“ Kurthtól, „A fejlődés fogalmának jogosultsága“ Dennertől, „A biblia s a babylóniai irodalom“ Königtől, „A pessimismus és a szeretet“ Frölichől, „A hit és a tudás“ Göbeltől stb. stb. A folyóirat a szilárd ker. vallásos erkölcsi világnézetet s a pozitív keresztényiséget czélozza, — tehát népszerű apologetikai alakban a keresztényiség védelmét czélozza az élet és az irodalom összes ágaiban. A modern szellemi élet kételkedőt akarja megnyerni a keresztényen vallásos erkölcsi világnézetnek. Csak helyeselni tudjuk azt a törekvést, mely a keresztényesség s a haladó modern szellem összeegyeztetését czélozza. Mint érdekes irodalmi jelenséget megemlíjük azt is, hogy H a r n a e k berlini tanárnak „A keresztényesség lényegéről“ szóló nagyhirű műve a napokban olesó akad. kiadást is ért H i n r i c h s lipcei könyvkereskedő könyvkiadó vállalatában. A mű azt a népszerű terjedését meg is érdemli. Hisz' egész irodalom fejlődött ki körülötte. Ára csak 1.50 márka. Melegen ajánljuk lelkészeink szíves figyelmébe.

Eperjes.

Dr Szilávik Mátvás.

IRODALOM.

Jahresbericht der ev. Gemeinde A. C. in Szepes Béla über das Jahr 1902. verfasst durch Samuel Weber Pfarrer. VI Jahrg. Igló (Schmidt) 1903. 14 lap. Főbb adataiból közöljük a következőket: A mult évben pogány- és Kossuth

istentiszteletet tartott. A községi iskolának volt 4 tanítója és 246 tanulója, ebből 138 ev. A mult évben allamosított. Az egyházközség lélekszáma 1113, a keresztfalvi filiában 70 s a nagyöriben 120. Közel 500 egyháztag az anyaegyházból Amerikában él. Az egyházközség vagyona 58,515.22, mult évi szaporodás 2700.81 korona. Adományok az anyaegyházba és a filiákba Amerikából is folytak be. A belmisszió köréből sajnálattal értesültünk arról, hogy a lelkész 33 példányban Gotthold nevű naptárt is terjesztett. Jobb a Gusztáv Adolf egyesületi. Az ev. nő- és ifjúsági egyesület a mult évben is áldásos munkásságot fejtett ki. A vallásos estélyeken maga a lelkész is felolvasást tartott, ki pedig mint író, lelkész és esperes igen el van foglalva. A bélai ev. egyházközség 357 év óta áll fen, s az 1674. ellenreformációi krízist is szerencsésen elszenvedte.

„Koszorú“ című kiadványai számára a Magyar Prot. Irodalmi Társaság pályázatot hirdet 10 elbeszélésre. A pályázat nyílt, mindenki részt vehet benne, jelíges levélke nem szükséges. A közlésre elfogadott művek kis nyomtatott ivenként 40—50 koronával díjaztatnak. Egy füzet terjedelme egy nyomtatott ivnél kisebb, másfélnél nagyobb nem lehet. A főfeltétel az, hogy az elbeszélések igaz magyarán szóljanak, az evangéliom lelke buzogjon bennök, egyházas, keresztényen léleképítő erővel hassanak. Történelmi tárgyúak, kivált ha tárgyük a magyar reformáció korából való, előnyben részesülnek. A kéziratok dr. Kecskeméthy István ref. theol. tanárhoz, a „Koszorú“ szerkesztőjéhez küldendők Kolozsvárra, f. évi június hó 15-ikéig. Budapest, 1903 február hóban. Szóts Farkas, a M. P. I. Társaság titkára.

Rousseau, Voltaire és az encyclopaedisták voltak azok, a kik szellemben előkészítették a francia forradalmat. Ők rajzolták a csatatervet, ők mutatták meg a hadjárat célját. A tömegre csak az ütközet várt, a roham, a porfelhő, az öklözés. Mert az író — a mint Carlyle mondta — vezető szegényes kis szobájából a világot, a didergő kezével szántott sorok túlélnek nemzedékeket és nevéhez nincs jussa a halálnak. A mint XVI. Lajosnak mondta egy udvari embere Diderot: „Költőnős, ezek az emberek a IV. emeleten laknak s mindenki beszél róluk és egész Paris ó utánuk igazodik.“ Rousseau erős meggyőződés és radikális természete, D'Alembert mély tudománya, Voltaire költői és humánus lelke, Diderot ragyogó szelleme lobbannak össze megvilágítani a jövőt. Gyönyörű kor, a mi szemhatárunkon beüt az egyetlen, a mikor új igazságokat launk tamadni, a melyek aztán átmennek a tömegbe is. — Ezzel a ragyogó írói gárdával nyitja meg Marczali Henrik a francia forradalom történetének kötetét, a mely, mint a Nagy Kepes Világtörténet X. kötete most hagyta el a sajtót. Tömérdek il

frustráció disziti a kötetet, a melynek első füzeté, mint e nagy vállalat 176. füzeté minden hazai könyvkereskedésben kapható és a kiadóknál (Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság Budapest, Üllői-út 18. sz.) az egész XII. kötetes nagy mű részletfizetésre is. Egy-egy füzet ára 60 fillér.

Emléklapok nagytiszteletű Pálmai Lajos úrnak, a győri ág. hitv. ev. egyházközség ujonnan választott lelkészének, 1903 évi január hó 11-én, győri lelkészi hivatalába történt ünnepélyes beiktatásáról. A híveknek kedves emlékül kiadja az egyházközség — Tartalma: Ultári beszéd (lelkészi beiktató. Tartotta nt. Horváth Sámuel esperes.) Beköszöntő beszéd (Tartotta nt Pálmai Lajos, beiktatott győri lelkész.) Üdvözlő beszéd. (Tartotta a beiktatási ünnepélyt követő gyülekezeti közgyűlésen ngs. Perlaky Elek, kir. tanácsos, gyülekezeti felügyelő)

Pályázat

a tátraaljai ág. hitv. evang. egyházmegyébe kebelezett Rokuszi német ajkú egyházban, önkéntes lemondás folytán megürült

rendes lelkészi állásra.

Ezen állással egybekötött törvényszerinti lelkészi kötelességek mellett, következő javadalmazás biztosított: 1. Természetben való szép és kényelmes lakás udvarral, gyümölcs- és konyhakert használattal. 2. Készpénzben a papi alapból negyedévenként való utólagos részletekben fizetve 1400 azaz egyezernégyszáz korona. 3. Egy három holdnyi szántó föld és egy nagy rétnek hasznélvezete, bérértékük 176 azaz százhetvenhat korona. 4. 10 azaz tíz öl tűzifa, befuvarozva 120 azaz százhusz korona. 5. Legeltetési jog 32 korona értékében. 6. Stólailleték körülbelől 160 azaz százhatvan korona. A magyar nyelv mellett a német nyelv ismerete szükséges. Jelentkezés a képesítést igazoló okmányokkal együtt folyó évi március 15-ig az alulírott nál.

Nagy Lomniczon 1903. február 6-án.

Székely Gyula

alesperes.

12 3-2

Pályázat.

A nógrádi ág. hitv. ev. egyházmegyéhez tartozó felső esztergályi anyaegyházban a

lelkészi állás

megürült, arra pályázat hirdettetik.

Javadalom 1680 korona készpénz, négy szobából álló lakás melléképületekkel, félhold kert és a szokásos stóla.

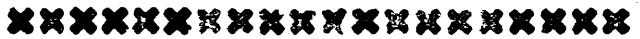
A pályázók pályázataikat folyó évi március hó 20-ig alólirt főesperesi hivatalhoz küldjék be

Kelt Szirákon, (Nógrádmegye) 1903. február 18.

Wladár Miksa,

14 1-1

nógrádi ág. h. ev főesperes

HÖNIG FRIGYES

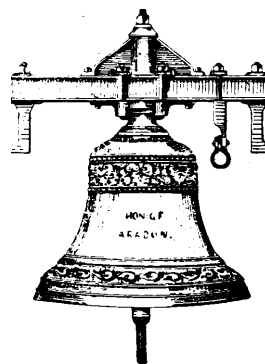
gőzüzemre berendezett

harang és érczöntődéje, szivattyúgyára

ARAD, Rákóczy-utca 11-28. szám.

— Alapított 1840-ben. —

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **40% súly és ár megtakarítás éretik el.**

Kitünő jó hang és tartósságáért 10 évi szavatolás!

A legkedvezőbb fizetési feltételek!

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vas harangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csekély felülfizetés mellett, új harangokkal való becserélésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra **díjmentesen** küldetnek.

12-2

!! Most jelent meg !!

SZÜGYI J.

nagyhangú magyar ev. ref.

Chorálkönyv

2-ik kiadása, **ára 8 kor.**

és

VAN-OVSTERSEE

a „**Heidelbergi Káté**“

52 egyházi beszédben, **dr. Antal Géza** fordításában.

Ára vászonkötésben 12 korona.

Mindkét munkát kiadja és ez utóbbit **2 koronás részletfizetésre** is szállítja:

László Albert és Társa

a tiszántúli ev. ref. egyházker. bizományosa

Debreczenben,

a ki kívánatra ingyen küldi meg **theológiai részletfizetésre** szóló árjegyzékét. 5-3

Magvakból a legjobbat!

Növényekből a legszebbet!

Fákból a legnemesebbet!

tartalmaz:

az új, nagy képes fónévjegyzék

Mühle-féle

„Kertészeti Értesítő“

1903. évre, leírásokkal; sokféle kerti könyvet párol, az egyelőri a maga nemében s kívánatra bérmentve megküldetik.

Postacsomagok

5 korona értékén felül, csomagolás felszámítása nélkül bérmentve szállítatnak.

Mühle Vilmos

8 5 5 cs. és kir. udvari szállító

Temesvarott.

Magyarország legrégibb egyházi szerek és zászlók gyára

Oberbauer Alajos Utóda

Józset főherceg ő cs. és kir. fensége és Klottild főhercegnasszony ő cs. és kir. fensége udv. szállítója.

Gyár és raktár: BUDAPEST, IV., Váci-utca 17.

Alapított 1863-ban. Ötször kitüntetve.

Ajánlja **egyházi szerekből dúsan felszerelt nagy raktárát**, mely bővelkedik érc- és faárúkban stb. Úrasztali és szószékterítők, kenyértakarók a legegyszerűbb kivitelétől a leggazdagabb aranyhimzéssel ellátott kivitelig. — Aldoztató kelyhek, borkancsók, keresztelő kancsók chinaezüst vagy próbaezüsből. Oltárképek, keresztelő medenczék, oltárgyertyatartók stb.

Arjegyzékek és költségtervezetek díj- és bérmentesen küldetnek.

12-4.

Elkész és tanító urak szives figyelmébe.

Kaphatók nálam

ISKOLAI ANYAKÖNYVEK.

ISKOLAI NAPLÓK

és

MULASZTÁSI NAPLÓK,

továbbá

KERESZTELESI, ESKETÉSI ÉS HALÁLOZÁSI

ANYAKÖNYVEK

és

KIVONATOK

s vállalkozom bármily nagy terjedelmű

MŰVEK, JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAIKÖNYVEK,

végre

ROYATOS IVEK

elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosházán.